

VERBINDING

Thema
**Landbouw
en
Zorg**

We willen ook kinderen en jeugdpsychiatrie ontwikkelen

2 Interview met Ed Taylor

Buiten werken en kaas maken is allebei leuk

3 In gesprek met Elwin Koolhof

Een gelukt leven

6 Internationale conferentie in Dornach

Medewerkers van zorgboerderij 't Hofhuis in Vorden

Interview

Zorgboerderijen en de noodzaak van het leven

'Een uur per dag zo'n koe borstelen; daar kan geen antidepressivum tegen op'

Door Maartje van Huissteden

Dat het concept zorgboerderij in trek is mag bekend worden verondersteld. Het woord levert bij het intikken in Google maar liefst 164.000 zoekresultaten op. Op vele webpagina's kunnen we lezen hoe de hoeveelheid zorgboerderijen in Nederland van 75 in 1998 verhoogd is naar zo'n 650 vandaag de dag. Daarvan bevinden zich meer dan 75 in Noord Holland. De boer van nu zoekt niet alleen een vrouw, maar ook een cliënt om mee samen te werken. Hoe geeft heilpedagogisch / sociaaltherapeutisch Noordwest Nederland hier vorm aan?

Over het begrip zorgboerderij valt te twisten. Voor Marinus van der Meulen, directeur van de Raphaëlstichting en bestuurslid van meerdere kleine initiatieven, is het duidelijk: een zorgboerderij is een boerenbedrijf waar productie naast zorg een centrale plaats inneemt. In dat opzicht kent de Raphaëlstichting naast de instellingsboerderijen op Bredidablick en Scorlewald slechts één echte zorgboerderij en dat is Artemis in Warder, aan de rand van het IJsselmeer, waar zes jongeren met een verstandelijke handicap wonen en aan maximaal 14 deelnemers dagbesteding kan worden geboden. Maar het ligt in de lijn der verwachtingen dat dit niet de enige echte zorgboerderij blijft. In de zorgboerderij ligt een bijzondere therapeutische waarde, waar bijvoorbeeld de groep jeugdigen die zich op het snijvlak bevinden van een lichte verstandelijke handicap en een GGZ-indicatie die door het zorgkantoor als aandachtspunt naar voren worden geschoven, haar voordeel uit kan halen.

Het is in deze tijd, waarin media een belangrijke rol spelen, bijzonder gemakkelijk om het contact met het werkelijke leven te verliezen. Op een boerderij krijg je te maken met de noodzaak van de realiteit van het leven en de wereld. Dieren moeten op tijd gevoed en/of gemolken worden. Het zaad moet op tijd de grond in, en de oogst moet op tijd van het land.

De Kleine Ark

Ook kleine initiatieven worden soms aangemerkt als zorgboerderij, maar zijn het feitelijk niet. Vaak gaat het dan om een woonvorm waarbij werkgelegenheid wordt gecreëerd rondom de zorgbehoefte van de cliënten. In de vorm van wat kleinvee dat verzorgd moet worden, een groentetuin en/of creatieve werkprojecten. Zo'n woon-werkplek is 'De Kleine Ark', een verbouwde stolpboerderij in het dorp Oudkarspel in Noord Holland. De Kleine Ark biedt werk aan 13 jongeren met een verstandelijke beperking, waarvan er 8 inwonend zijn. Achter het huis ligt een diepe tuin aan het water die overgaat in een akker met groentetuin, schapen, geiten en een ezel.

(foto: Maartje van Huissteden)

Naast de verzorging van dieren en tuin is er ook een werkplaats waarin onder andere de groente van de tuin klaar wordt gemaakt voor de verkoop, kaarsen worden gemaakt en keramiek wordt geproduceerd. Begeleider Cees Schellekens heeft zijn handen vol aan het runnen van deze bedrijvigheid, maar geniet er zichtbaar van. Naast de gebruikelijke werkzaamheden ziet hij ook nog kans om samen met zijn collega's vorm te geven aan de vertrouwde jaarfeesten die de antroposofie kent. Het team werkt samen met de ouders, die toegang hebben tot de wekelijkse vergadering. Niet dat daar overmatig

gebruik van gemaakt wordt. Er is een goede onderlinge verstandhouding. Bijzonder van dit initiatief is de organisatie. Het initiatief is door ouders opgezet en hoewel De Kleine Ark autonoom werkt valt het voor het zorginhoudelijk stuk onder de Raphaëlstichting. Dat wil zeggen dat de Raphaëlstichting als tussenpersoon functioneert naar het zorgkantoor en daarmee verantwoordelijk is voor de zorg die geleverd wordt.

De Raphaëlstichting staat niet alleen in het aanbieden van zorg in combinatie met agrarisch werk. Integendeel. Wiebe Cool, coördinator van Omslag - stichting ter bevordering van de ontmoeting tussen landbouw, ambacht en gezondheidszorg -, tevens projectleider onderwijs bij het expertisecentrum Landbouw en Zorg Dronten, vertelt dat vanuit dit expertisecentrum de opleiding 'bedrijfsleider agrarisch zorgbedrijf' gegeven wordt aan boeren en ondernemers die zich hebben aangemeld bij de Stichting Landzijde, waaronder al 70 agrarische zorgbedrijven werkzaam zijn in Noord Holland. Hiervan is ongeveer een tiende deel biologisch-dynamisch werkzaam. De andere bedrijven werken biologisch of regulier. Mag het idee van de zorgboerderij misschien geboren zijn uit de Camphillbeweging, de heilpedagogie / sociaaltherapie is op de markt dus niet dominant op het gebied van de zorgboerderij.

Spiritualiteit en strategie.

Voor de Raphaëlstichting is uitbreiding geen doel op zich. Groei, om efficiënter te kunnen werken, om beter in te kunnen spelen op wet en regelgeving is niet de strategie die de Raphaëlstichting volgt. Veel meer wordt er ingegaan op vragen van binnenuit, gesteld door medewerkers die over initiatiefkracht beschikken en iets nieuws willen opzetten, en van buitenaf, in de vorm van wachlijsten of expliciete vragen van bijvoorbeeld het zorgkantoor. Waar nodig biedt de Raphaëlstichting ondersteuning, zodanig dat de authenticiteit zoveel mogelijk bij de initiatiefnemers blijft. Zo is er al veel ontstaan. Waar Marinus van der Meulen sterk in gelooft is de kracht van het netwerk. Zorg dat je rond een initiatief een netwerk vormt wat wederzijds van elkaars diensten gebruik maakt. Zo zijn we in de regio Haarlem bezig met een project op een landgoed, wat bijvoorbeeld goed aansluit op het al bestaande Rozemarijn in Heemstede. In Den Haag kijken we of er mogelijkheden zijn om wonen en werken voor mensen met een verstandelijke handicap te realiseren wat een verbinding zou kunnen krijgen met het Rudolf Steiner Verpleeghuis aldaar. Marinus is ervan overtuigd dat als je basis sterk is, als je weet wie je bent en waar je voor staat, dan komen de juiste mensen op de juiste tijd naar je toe. Dat is een spiritueel gegeven. Het voeden van dit stukje spiritualiteit is misschien wel veel belangrijker dan het volgen van welke strategie dan ook.

Weer wat van je leven maken

Hannelore Speelman, directeur van agrarisch zorgbedrijf de Noorderhoeve, en bestuurslid van de

De stichting Omslag ter bevordering van de ontmoeting tussen landbouw ambacht en gezondheidszorg werkt vanuit de antroposofie en organiseert twee maal per jaar ontmoetingsdagen voor zorgboeren. Omslag werkt in internationaal verband en bevordert en begeleidt onderzoek naar landbouw en zorg.

Lees verder op pagina 4:

Hannelore Speelman: paarden hebben een bijzondere uitwerking op mensen met een angststoornis (foto: Eric Speelman)

Ed Taylor over landbouw en zorg

“het besef dat je mens onder de mensen bent en dat je werkt aan de ontwikkeling van anderen”

Door Bernard Heldt

Kasteel Hackfort bij Vorden, 2 juni 2006. Een stralende vrijdagochtend in het zilverheldere Noordoostelijk Gelderse landschap; zorgboerderij 't Hofhuis, onderdeel van Urtica De Vijfsprong, wordt officieel geopend. Vertegenwoordigers van Natuurmonumenten en Gedeputeerde Staten van Gelderland hebben het nodige gezegd over de zorg die kwetsbare mensen nu via Urtica De Vijfsprong aan het landgoed zullen besteden. Hoopvolle woorden; het landgoed Hackfort is een jaar of 10 geleden nagelaten aan Natuurmonumenten onder de voorwaarde dat het intact zou blijven. Er liggen zo'n 50 boerderijen op de 750 à 800 hectare, die niet verkocht mogen worden. Stichting Urtica wil er zo'n 5 of 6 van gaan exploiteren; 't Hofhuis is de eerste van deze reeks. Met zes mensen met een verstandelijke beperking wonen en werken hier Jesta en Joke Maarsen met hun gezin. Boerderij De Hoogkamp wordt - naar verwachting eind 2007 - de tweede.

Ed Taylor, sinds najaar 2004 directeur van Stichting Urtica De Vijfsprong: "Er werken nu 30 tot 50 mensen, hulpverleners en zorgvragers op de Vijfsprong. Ze kennen elkaar niet meer allemaal, zodat we denken dat dit ongeveer de menselijke maat is, dat merk je ook bij de maaltijden. Er werken al zorg- en hulpvragers van ons in het Volkshuis in Deventer, bij ambachtelijke bakkerij Driekant in Zutphen en op de geitenboerderij Groot Windenberg."

Hoe kwamen jullie op Natuurmonumenten?

"We hadden al een relatie met Natuurmonumenten omdat onze boeren, als zelfstandig ondernemers, bij Natuurmonumenten grond pachten. Zo kwam Natuurmonumenten op het idee om met ons te gaan praten over een eventuele zorgbestemming van de boerderijen van Hackfort als die leegkomen. We willen straks naast Stichting Urtica De Vijfsprong ook een Stichting Urtica Hackfort opzetten voor de zorgboerderijen op dit landgoed. Stichting Urtica verzorgt dan centraal alle ondersteunende activiteiten, zoals de financiële zaken, personeelszaken, administratie, contact met het zorgkantoor. De bedrijven, de boerderijen, onderhouden hun identiteit door de eigen cultuur en structuur. Feitelijk is 't Hofhuis een pilotproject in die zin dat we ook onderzoeken hoe ver de autonomie van deze zorgboerderijen kan gaan. Er zullen de komende jaren meer dan 40 boerderijen op dit landgoed vrijkomen. Bij iedere boerderij wordt er samen met Natuurmonumenten gekeken of een zorgfunctie wenselijk is en of de boerderij daarvoor ook geschikt is. We hebben een werkgroep met GGNet, een instelling voor geestelijke gezondheidszorg in Oost Gelderland waar we mee samenwerken, en met Twee Stromen, de polikliniek kinder- en jeugdpsychiatrie in Zutphen. In die werkgroep bekijken we voor welke kwetsbare mensen, jonge mensen veelal, we zinvol werk kunnen ontwikkelen rond deze boerderijen. We willen dus ook kinder- en jeugdpsychiatrie ontwikkelen. Onze ervaring is dat een aantal van 30 tot 50 mensen die in totaal op zo'n boerenbedrijf rondlopen nog een hanteerbare gemeenschap voor bijvoorbeeld mensen met autisme bieden. We kijken of we de mensen in hun ontwikkeling kunnen ondersteunen en of ze met elkaar een gemeenschap kunnen vormen. Dat doe je door zinvolle activiteiten aan te bieden met aarde, dier, plant en mens."

't Hofhuis (foto Urtica De Vijfsprong)

Wat voor activiteiten zijn dat?

"Het gaat om landschapsonderhoud, landbouw en zuivelverwerking. Er is een watermolen en in relatie daarmee doen we aan watermanagement - zoals de loop van een riviertje begeleiden. 't Hofhuis is ingrijpend verbouwd om geschikt te maken voor deze nieuwe functie. Uit het bos en de houtwallen op het landgoed komt veel stookhout vrij. Nuon steunt Natuurmonumenten bij het realiseren van duurzame energieprojecten in en rond gebouwen en heeft een houtgestookte cv-ketel geleverd. Deze ketel verwarmt de gebouwen van 't Hofhuis en een werkschuur. De zorg- en

hulpvragers op de zorgboerderij gaan ook helpen met de houtwinning en verwerking.

Hackfort is echt een samenwerkingsproject van Natuurmonumenten, Driekant en de Vijfsprong. Driekant gaat met Urtica ook een theeschenkerij in dit prachtige landschap opzetten; de theeschenkerij is een onderneming van Driekant, Urtica gaat de zorg leveren. We denken ook aan een cateringbedrijfje. Je ziet, het is allemaal in zekere zin productie. Dat stelt overigens wel bepaalde eisen aan onze zorg- en hulpvragers en aan de begeleiding. Daar staat wel tegenover dat onze zorg- en hulpvragers door hun bijdrage aan de producten, als het ware verbonden zijn met de maatschappij om ons heen. Het doet wat aan ze als ze zien dat het in de winkels ligt, dat de mensen hun producten kopen. Ze ervaren de bewondering voor wat en hoe ze het doen. We gaan hier op 't Hofhuis na de zomer een bed&breakfast beginnen. En samen met ambachtelijke bakkerij annex lunchcafé Driekant in Zutphen zetten we een lijn op die tot het zogenaamde 'Hackfortbroodje' gaat leiden: wij verbouwen het graan, onder andere spelt, dat wordt gemalen in de watermolen op het landgoed, en bakker Henk Smit van Driekant bakt daar het 'Hackfortbroodje' van."

Bij de opening van 't Hofhuis had Henk Smit, een ondernemer pur sang met een hart voor kwetsbare mensen, al iets in die richting gezegd: "het Hackfortbroodje zal in het hele land beroemd worden, let maar op!". Dat hij zijn woorden waar kan maken, bewijst het feit dat de Driekantlunches in Zutphen en omstreken al beroemd zijn en gretig worden afgenomen, ook als bedrijfs catering.

Waar komen de zorg- en hulpvragers voor deze zorgboerderijen vandaan?

"Ze komen uit het hele land, zowel de mensen met een verstandelijke beperking als met psychiatische problematiek. In de eerste plaats via GGNet en Twee Stromen, maar ook via de Bernard Lievegoedkliniek, het Leo Kannerhuis, (antroposofische) huisartsen en andere landelijke verwijzers. We besteden veel aandacht aan deze verwijzers omdat we weten dat we goede therapeutische mogelijkheden kunnen bieden. De behandelduur mag twee jaar zijn, langer dan bij de Bernard Lievegoedkliniek. Er komen ook veel mensen via onze website of van horen zeggen. We zijn vrij bekend en hebben een goede naam! Urtica De Vijfsprong heeft feitelijk landelijke bekendheid door onze biologisch-dynamische producten die je in veel natuurwinkels tegenkomt.

De zorg- en hulpvragers nemen een PGB mee of we bieden via het zorgkantoor Zorg in natura. We hebben toelating voor alle functies voor mensen met een verstandelijke beperking, maar ook een aantal plaatsen GGZ via GGNet."

Toekomst

"We hopen dat het over een jaar of vijf is gelukt om naast de Vijfsprong, Hackfort als tweede onderneming neer te zetten. Daarnaast overwegen we om de mogelijkheid te creëren om jongeren die vastlopen een verblijf van een paar maanden aan te bieden. Maar we onderzoeken ook of we mogelijkheden voor ouderen uit de omgeving kunnen bieden, als vrijwilliger of anderszins. Dan moet je denken aan activiteiten op cultureel gebied, jaarfeesten en zo, met een inbedding in de omgeving."

Wat zou het Heilpedagogisch Verbond kunnen doen om jullie werk te ondersteunen?

"Door er aan te werken dat de antroposofische kant een plek krijgt en dat ondersteunen. Het concept zorgboerderij is vanuit de antroposofie ontstaan. Vroeger waren wij de enige. Nu vallen we in aantal in het niet bij de andere zorgboerderijen. Het antroposofische in de Vijfsprong komt tot uiting in het besef dat je mens onder de mensen bent en dat je werkt aan de ontwikkeling

Ed Taylor: We moeten zinvolle activiteiten aanbieden met aarde, dier, plant en mens (eigen foto)

Henk Smit: het Hackfortbroodje zal in het hele land beroemd worden. (foto: Bernard Heldt)

Lees verder op pagina 4:

COLUMN

NAAM

Het is nu echt héél serieus, zegt men, het gaat er echt van komen. Het Heilpedagogisch Verbond en de Federatie Antroposofische Gezondheidszorg willen samen verder door het leven gaan. Dat willen ze al langer, maar nu is de verloving een feit. De datum voor het huwelijk is ook al vastgesteld. Ik heb het kaartje nog niet gekregen, maar hoorde dat de grote dag op 1 januari van het komende jaar is.

Wat voor huwelijk zal het worden? Want die partners lopen al zo lang om elkaar heen te draaien, ik dacht dat het er nooit meer van zou komen. Wordt het een verstandshuwelijk of een huwelijk uit liefde?

Er is wel een groot leeftijdsverschil. Het Heilpedagogisch Verbond is 39, de Federatie Antroposofische Gezondheidszorg een jaar of twintig. Dat merk je dan ook: het Heilpedagogisch Verbond weet veel beter wat het wil dan de Federatie Antroposofische Gezondheidszorg. De eerste lijkt wel een man die doelgericht te werk kan gaan, de tweede een vrouw die voor veel verschillende kinderen te zorgen heeft. En wat is de bruid-

schat die wordt ingebracht? Het Heilpedagogisch Verbond heeft een respectabele staat van dienst opgebouwd en daarmee de beste diploma's en papieren in huis. De Federatie Antroposofische Gezondheidszorg heeft minder duidelijke resultaten op haar cv staan. Wordt het dan wel een gelijkwaardig huwelijk? Nou, dat zal mij dan ook benieuwen.

Maar blij ben ik er wel om. Want sommige partners lijken gewoon voor elkaar gemaakt. Zo ook hier. En dan is het beter om de koe bij de horens te vatten.

Wel ben ik benieuwd welke naam ze zullen hanteren. Je kunt die twee namen moeilijk aan elkaar koppelen. Afgezien van het feit dat dat tegenwoordig ongebruikelijk is, de nieuwe naam zou dan ook veel te lang worden. En een van beide namen kiezen zou bij de ander alleen maar afgunst kweken. Dus lijkt het verstandig om een nieuwe naam te kiezen.

Nu wil het toeval dat ik zeven jaar geleden al betrokken was bij een poging om een nieuwe naam aan te nemen. Dat was in een tijd dat dit huwelijk nog niet erg serieus werd genomen, maar

het streven om tot een nieuwe naam te komen was er toen al, in ieder geval bij het Heilpedagogisch Verbond. Er werd zelfs een prijsvraag uitgeschreven, en ik zat in de jury die de inzendingen mocht beoordelen. Uiteindelijk kwam er niks van terecht, omdat men de nieuwe naam niet mooi vond: VAZ, Vereniging van Antroposofische Zorgvoorzieningen. Nou ja, daar had men wel gelijk in.

Nu is het gekke dat deze zelfde naam ook nu weer circuleert. De partners na het aanstaande huwelijk duidt men voorlopig aan met VAZ, Vereniging van Antroposofische Zorgverleners. Maar men beweert dat dat tijdelijk is, men is op zoek naar een betere.

Of ik nog een suggestie heb? Ja, misschien toch wel. Antroposofen hebben het er altijd over hoe belangrijk gemeenschapsvorming is, dat je met elkaar een schaal moet vormen. Stap daar nou toch eens vanaf. Vorm gewoon een VAAS, een Vereniging van Aanverwante Antroposofische Stichtingen.

Michel Gastkemper

Bewonersconferentie 2006, thema: Verbinding maken

Door Hanneke Wiegers

De bewonersconferentie werd gehouden van 5 juni t/m 8 juni jl. Sinds 1993 wordt er om de twee jaar een bewonersconferentie gehouden. Deze conferentie is bedoeld voor alle inwoners van Nederlandstalige antroposofische instellingen in Nederland en België. Iedere keer weer een groot succes voor alle deelnemers, maar vooral voor alle begeleiders. De prachtige gedachtesprongen en aanvullingen op het thema van de deelnemers is een bron van inspiratie voor de begeleiders.

De eerste keer in 1993 hebben medewerkers met behulp van bewoners de conferentie georganiseerd. In elke nieuwe voorbereidingsgroep voor de conferenties kregen bewoners steeds een grotere plek. En nu.. in 2006 is er een complete verschuiving merkbaar en zichtbaar. Bewoners hebben met hulp van de medewerkers de conferentie georganiseerd. Zij vullen hun conferentie zelf met lezingen en avondvullende programma's.

Een van deze lezingen heb ik hier in een leesbare (in plaats van praat-) versie uitgewerkt. De lezing lijkt daardoor wel wat korter te zijn geworden. Hij werd gehouden op 7 juni jl. door Rob Israël - Bronlaak-Heimdal:

In deze conferentie zijn we op zoek naar wat verbinding betekent. Wat betekent het voor ons en in het dagelijkse leven? Ons thema is verbinding. Die verbinding kun je maken op vele manieren: met de computer, met de telefoon, met mensen en met de dingen om je heen. Je hebt dan wel het woord contact nodig en het woord afstemming.

Goedemorgen allemaal. Zijn jullie goed wakker? Er gaat vandaag weer heel veel gebeuren. Lijkt jullie dat leuk? Gaan jullie lekker werken vandaag? (Uit de zaal komt steeds antwoord.)

Kijk wat ik hier aan het doen ben is contact leggen, dat moet ik wel doen voordat ik een verbinding wil maken. En door het praten met elkaar stemmen we op elkaar af.

Weet je, je maakt elke dag verbinding, weet je hoezo? Als je loopt verbind je je met de aarde. Als je gaat werken kun je je met je werk verbinden.

We maken ook verbinding met de telefoon, heel belangrijk voor ons allemaal. Maar dan moet je wel het goede nummer intoetsen op de telefoon, wel goed afstemmen anders komt er geen goede verbinding tot stand. Met de computer werkt dat ook zo. Je maakt contact met de huizen, met de groepen en dan krijg je de juiste verbinding.

Dat zijn verbindingen die je maakt voor mededelingen, een kort berichtje of een kort verhaaltje, afspraken met de dokter, tandarts en zo veel meer.

Wij maken ook elke dag een andere verbinding. Als je iemand een hand geeft, dan maak je contact en als je iemand aankijkt ook. Dat is het begin van een verbinding. Ik wil nu met jullie allemaal een verbinding maken, maar dat kan niet omdat de groep te groot is. Daarom wil ik met een paar mensen uit de zaal doen wat ik eigenlijk met de hele groep zou willen doen. Wie wil er meedoen? (Er komen mensen naar het podium. Rob laat hen in een kring elkaar aankijken, elkaars hand vasthouden en goede morgen zeggen. De zaal kijkt ademloos toe.)

Wat we nu hebben gedaan is een verbinding maken van mens tot mens. Dat is heel anders dan per telefoon of zo. Over de verbinding van mens tot mens, daarover gaat de conferentie. Je moet er wel dezelfde stappen voor maken: afstemmen, contact krijgen en verbinding maken. Er gebeurde al heel veel voordat de verbinding in de kring tot stand kwam.

Je kunt ook te maken krijgen met een negatieve verbinding. Die ontstaat vaak als je ruzie hebt. Als je dan weer tot rust bent gekomen en de ander van de schrik bekomen is, kun je tot een gesprek komen.

Ik zou hier ook nog een andere verbinding willen noemen: stilte. Stilte is nodig om je af te stemmen op de ander. Je moet eerst zelf weten waar je bent voordat je een goede verbinding kunt maken. De verbinding met de stilte die krijg je als je rustig probeert te worden. Hoe kun je dat voor elkaar krijgen? Dat is niet zo gemakkelijk. Je moet altijd zoveel doen. Zowel buiten als binnen in jezelf kun je tot rust komen door gebed, een meditatie of je luistert naar muziek naar een toon van een klankschaal bijvoorbeeld. (Rob heeft een klankschaal waaruit hij klanken tevoorschijn tovert.)

Zo maak je in deze dagen ook verbinding met de conferentie en het thema. Je hebt zelf een keuze gemaakt hoe je je met het thema wilt verbinden. Je hebt gekozen om dat te doen door te gaan schilderen, muziek maken, beeldhouwen, praten en alle andere dingen die hier te doen zijn.

Veel mensen van hier hebben verbinding met dieren en planten. Veel van ons werken in de tuin of op een boerderij. Dat is ook een belangrijke verbinding. Dieren en planten hebben ons veel te zeggen. Daardoor kunnen wij mensen weer een veel betere verbinding met elkaar maken.

We kunnen ook contact maken met de onzichtbare wereld om ons heen. Dan kunnen we ons verbinden met de geestelijke wereld. Dat kun je doen door met plezier naar een regenboog te kijken. Je kunt naar de kleuren van de regenboog kijken en je heel even verbonden voelen met de geestelijke wereld. Kleuren zijn belangrijk. In de offerhandeling kun je verbonden zijn door de kleuren met de onzichtbare wereld. Je komt tot rust en maakt daardoor een verbinding met jezelf. Dat heb je nodig. Door de geestelijke wereld vind je verbinding met jezelf en daardoor de rust om aardse verbindingen te maken.

Rob Israël. Je maakt elke dag verbinding

IN GESPREK MET:

Elwin Koolhof

Door Ineke Peerdeman

Elwin is een man van 27 jaar. Hij woont sinds 1999 in OlmenEs, een woon- en werkgemeenschap voor volwassenen in Appelscha waar nu zo'n 100 mensen wonen. Daarvoor heeft hij in de Michaelshoeve in Brummen gewoond. OlmenEs is gelegen op een terrein van 50 ha, waarvan 35 ha bos, de overige 15 ha is tuin- en weidegrond die gebruikt wordt door zorgboerderij Sambucus. Dat is een hele oppervlakte en zorgt voor veel werkgelegenheid. De mogelijkheid om land te kunnen pachten en om een nieuwe boerderij te bouwen, hebben indertijd bij het initiatief voor de realisering van OlmenEs mede de keus bepaald voor het grote terrein. Het biedt een weerslag van het leven in het noorden van ons land: er is ruimte, veehouderij, verbondenheid met de natuur. Elwin woont in het woonhuis de Juglans en werkt op de boerderij. Wanneer ik kom om met Elwin in gesprek te gaan, worden juist de werkzaamheden voor die middag afgestemd. Het miezert heel licht. Op mijn vraag waar wij even rustig kunnen zitten, stelt Elwin de picknicktafel buiten voor. Als ik hem uitleg dat dan langzaam maar zeker mijn schrijfblok wel een beetje nat wordt, gaan we toch maar naar binnen. Maar het verschil tussen een 'buiten'- en een 'binnenmens' is duidelijk.

Wat vind je van het werken op de boerderij?

Ik heb altijd op de boerderij gewerkt zolang ik in OlmenEs woon. Het buiten kunnen werken vind ik fijn. Bijvoorbeeld het grasmaaien met een bosmaaier doe ik wel. Het is een maaier die je optilt en over het gras beweegt. Mijn armen zijn sterk genoeg. Ook rijd ik op de trekker. Ik heb een trekkerrijbewijs. Ik moet nog leren om met machines achter de trekker te werken, bijvoorbeeld met een schudder.

Maar ik werk nu ook in de kaasmakerij met Karin, onze werk-leider. Het kaas maken gaat zo: eerst komt de melk in de

(foto: Ineke Peerdeman)

ketel, dan doe je er zuursel bij, dan stremsel en dan calcium-chloride. Je laat het staan totdat het dik is. We leggen netten in de kaasvormen en dan wordt de kaas er in gedaan en geperst. Wanneer dat klaar is gaat de kaas eruit en wordt in het pekeldbad gelegd. Daarna leg je de kaas op de planken en moet je hem zo nu en dan omkeren. Ik vind kaas lekker! We maken ook yoghurt en halfvolle melk. Alles is voor de woonhuizen. Ik vind buiten werken én kaasmaken allebei even leuk!

Hoe vind je het om in OlmenEs te wonen en wat doe je in je vrije tijd?

Ik vind het leuk om in OlmenEs te wonen, vooral om de gezelligheid. En we wonen in mooie huizen. Toen het dorps(inter-net)café net open was, ging ik er wel vaak naar toe. Dan kon ik op internet naar schepen kijken. Maar nu ben ik liever buiten. Ik heb een vriend; dat is Jan Joost. We kunnen goed met elkaar praten. Een vriendin hoeft ik niet.

Wat ik allemaal doe als ik vrij ben? Naar het melken van de koeien kijken! Dat gebeurt als wij om 5 uur al naar huis zijn. Ik ga één keer in de week paardrijden en één keer in de week maak ik mijn kamer schoon. Ik zit niet zo vaak op mijn kamer. Ik ga deze zomer 4 weken varen met mijn broer op een schip. Het schip is van mijn broer en het heet Elwin, mijn naam!

Wat wil je in de toekomst gaan doen?

Ik wil graag in OlmenEs blijven wonen. En ik wens dat ik ooit zeeman word!

Aan het einde van ons gesprek komt de kok binnen. Hij verontschuldigt zich voor de storing maar hij moet nu de yoghurt ophalen. Een aantal keren loopt hij langs ons heen en weer met telkens twee witte emmers, in totaal 70 liter. Ik zie dat Elwin hem iedere keer nakijkt met een trotse glimlach op zijn gezicht: het is de yoghurt die hij gister heeft gemaakt!

EN VERDER

Buitensporig, eetcafé in Tiel

Onder buitensporig grote belangstelling werd op 21 juni om 16.00 het eethuis Buitensporig in het voormalig stationsgebouw in Tiel, door de heer Hans Esmeijer, gedeputeerde van de provincie Gelderland, geopend. Een oud gebouw, van binnen verfrissend en stijlvol vormgegeven, waar cliënten van Thedinghsweert biologische gerechten serveren.

In Buitensporig kunnen ook vergaderruimtes voor bijvoorbeeld lunchvergaderingen worden gehuurd.

De mensen stonden bij de opening tot op straat! Theater Totaal, podiumkunst van mensen met een verstandelijke beperking, verzorgde de gepaste muzikale omlijsting. Er is een expositie van werk, gemaakt door kunstenaars -met een beperking- van Very Special Arts. Buitensporig is een samenwerkingsproject van Stichting Gehandicapten Eethuis Tiel en Stichting Thedinghsweert. De gemeente Tiel heeft voor het project een startsubsidie gegeven en er zijn natuurlijk de nodige sponsors en fondsen benaderd. Zie ook www.buitensporigeten.nl

Inge te Velde, directeur van Thedinghsweert, ontvangt een cheque van de Rabobank. (foto: Bernard Heldt)

Werkplaats 'Wilsrichtingen werkzaam maken'

Het accepteren van de gehandicapte medemens is als basishouding present in de antroposofisch georiënteerde zorg. Het is een uitdaging om dit accepteren tot in de dagelijkse techniek te laten verschijnen en werkzaam te laten worden. In deze werkplaats willen we onderzoekend aan deze uitdaging werken.

6x (1x/maand) een vrijdag. September 2006 - Maart 2007.

Voor mensen die centrale begrippen in de antroposofisch geïnspireerde zorg tot levende, inspirerende begrippen willen hervormen en anderen in dat proces willen begeleiden. Bv. orthopedagogen, case-managers, zorgcoördinatoren, praktijkbegeleiders.

Verzorgd door Albert de Vries en Erna Trouw. Nadere informatie is op te vragen via albertdevries@onderzoekineigenwerk.nl

Themamiddag Goede zorg

Terwijl het deelnemersaantal gestaag afnam (vanwege het tijdstip: vrijdagmiddag, en vanwege het weer: stralende zon, de twee denkbaar meest ongunstige factoren voor het welslagen van een themabijeenkomst) werd de discussie naarmate de middag vorderde steeds levendiger en daarmee het enthousiasme steeds groter. De recente uitgave 'Goede Zorg', over een ethische en methodische benadering van de zorg, werd op 9 juni in Christophorus te Bosch en Duin inhoudelijk besproken door medewerkers en ouders uit het hele land. Organisator was het Heilpedagogisch Verbond, die al na vier maanden een tweede druk had mogen begroeten.

Van de ruim honderd mensen die zich hadden aangemeld verschenen er tachtig, van wie er op het afsluitende plenum nog zo'n vijftig over waren. Maar die kwamen wel aan hun trekken. Naast de grote waardering voor dit boek werd er ook nog het nodige in gemist. Er was behoefte aan praktijkvoorbeelden, concrete levenservaringen en meer oefeningen. Gevraagd werd om een open oefenboek, waarin de visie en de attitude van de therapeutisch begeleider duidelijk wordt beschreven. Een praktijktheorie die aan anderen uitlegbaar is en die het vakgebied nader duidt, waardoor je antroposofische kenmerken methodisch kunt inzetten. Dan kom je tot een situatie waarbij regulier en antroposofisch elkaar kunnen versterken, een wens die sterk leefde in de zaal. Bij de competenties werd het omgaan met ouders als partners gemist. Verder zou het verschil tussen vrije tijd en werken voor de bewoner kunnen worden uitgewerkt zowel voor bewoners als medewerkers. Kortom, genoeg elementen voor een herziene uitgave. Er werd dan ook de klemmende oproep gedaan om daar actief aan mee te werken, door groepjes te vormen die een bepaald thema uitdiepen en dit vervolgens op schrift stellen. Maak er met elkaar een werkproject van, dan helpt iedereen mee de heilpedagogie en sociaaltherapie verder te ontwikkelen. Daartoe kan bijvoorbeeld contact worden opgenomen met een van de auteurs. Beroepsvereniging Azarias heeft alvast een platform voor discussie geopend op haar website www.azarias.nl.

Panel Goede Zorg, vlnr: Marijke Bijloo, Ed Taylor, Marianne van de Westen, Manfred Flessner. (foto: Bernard Heldt)

Vervolg pagina 1: Zorgboerderijen en de noodzaak van het leven

Stichting Omslag legt uit hoe de combinatie van de verschillende doelgroepen een bijzonder evenwicht vindt in het werk op dit gemengd biologisch-dynamisch landbouwbedrijf: "We zijn begonnen met een dubbele motivatie: we wilden een stevig stuk biologisch-dynamische landbouw neerzetten in een gemengd agrarisch bedrijf en daarnaast wilden we plaats bieden aan een zo breed mogelijke groep cliënten.

We begonnen in 1997 met 7 mensen met een verstandelijke beperking en in 1998 werden we gevraagd om deel te nemen aan een pilotgroep om te onderzoeken of de combinatie landbouw en zorg effect heeft op cliënten uit de verslavingszorg. We begonnen met mensen die net uit een verslavingskliniek kwamen. Die voelden hun lichaam en vooral hun spieren voor het eerst weer, ze werden moe van het werken en slapen daardoor weer goed.

De combinatie die toen ontstond bleek heel bijzonder: (ex)verslaafden hebben een laag zelfbeeld en werken samen met mensen met een verstandelijke beperking die heel onhandig kunnen zijn. Die kunnen bijvoorbeeld hun overall niet zelf aantrekken, trekken hun laarzen verkeerd om aan of laten een kruiwagen omvallen. Voor mensen die het sociaal zijn totaal verleerd hebben is het een nieuwe ontdekking om weer te kunnen helpen. En na zo'n twee maanden werken op de boerderij raken ze geschokt door de beperkte ontwikkelingsmogelijkheden van een verstandelijke handicap en realiseren ze zich dat zij geboren zijn met gezonde mogelijkheden en het helemaal verknald hebben. Dat geeft nog een bijzondere drive om weer wat van hun leven te maken."

Het steunpunt Landbouw en Zorg is een loket voor alle vragen over landbouw en zorg en verzamelt en verspreid informatie. Het steunpunt wil nieuwe ontwikkelingen aanjagen en oplossingen voor praktische problemen aandragen. Het steunpunt wordt gefinancierd door de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en landbouw, natuurbeheer en voedselkwaliteit (LNV). Het landelijk steunpunt Landbouw en Zorg is er voor iedereen met interesse voor landbouw en zorg, voor hen die op welke manier dan ook willen bijdragen aan de ontwikkeling ervan.

Vanuit de antroposofie

"Voor mensen uit de psychiatrie is de omgeving een enorme bron van rust. Het boerenwerk gebeurt in een gestaag tempo. Als je loopt te beulen hou je dat niet vol. Met de 29 hectare land die we bewerken is er voor iedereen volop ruimte om zinvol aan het werk te zijn."

Het zou mooi zijn als we vanuit Omslag nog een onderzoek zouden kunnen initiëren naar dat wat echt heilzaam is op een zorgboerderij vanuit antroposofisch perspectief. Want iedereen noemt dit, maar hoe benoem je het vanuit de antroposofische visie? Je ervaart heel veel heilzams, bijvoorbeeld in het werken met de landbouwhuisdieren. Paarden hebben bijvoorbeeld een bijzondere uitwerking op mensen met een angststoornis. Het zijn immers vluchtdieren, mensen kunnen zich daar in herkennen. Vanuit de heilpedagogie en sociaaltherapie is het zinvol om te kijken naar het wezen van die specifieke plant of van dat dier en bij welke cliënt past dat. Neem

nou bijvoorbeeld mensen die heel depressief zijn, daarbij is alles heel zwaar, laat maar eens zo iemand een poos werken met de koeien in de stal en een uur per dag zo'n koe borstelen. Daar kan geen antidepressivum tegen op. Zo'n koe is een en al stofwisseling, straalt enorm veel warmte en rust uit en is één en al binnenwereld die in harmonie is met de kosmos. Dat werkt natuurlijk door."

Stichting Landzijde is een intermediair tussen aanbod- en vraagzijde van werk en een kwalitatieve dagbesteding op het platteland in Noord-Holland. Landzijde is een organisatie die ervoor zorgt dat een zorgvrager voor één of enkele dagdelen per week werkzaam kan zijn bij een boer of tuinder en is toegelaten als AWBZ-instelling.

Voor kinderen met een GGZ-indicatie en ouderen die in een uitzichtloze situatie geraakt zijn is een volwaardig productief agrarisch landbouwbedrijf waarschijnlijk iets te hectisch. Een kleine boerderij met ongeveer 2 hectare grond, wat dieren, een boomgaard en moestuin biedt daar meer rust en overzichtelijkheid. Maar zeker is dat voor iedereen die zijn oorsprong is kwijtgeraakt en daardoor ziek is geworden het werk op het land doorwerkt in het persoonlijk herstel. Ook op gebied van landschapsbeheer ligt er een taak voor de zorgboerderij. Voor de heilpedagogie en sociaaltherapie is de zorgboerderij onderzoeksterrein bij uitstek en kan er nog veel ontwikkeld worden. Kortom de combinatie landbouw en zorg is volop in beweging. ◀

Vervolg pagina 2: "het besef dat je mens onder de mensen bent en dat je werkt aan de ontwikkeling van anderen"

van anderen door het gemeenschaps-element, waarin zowel aarde, plant, dier en mens een rol spelen, maar ook natuurwezens en het Christelijke element. Het gaat echt om de zinvolle verbinding."

Dan iets persoonlijks, wat heeft dit werk met jouw biografie te maken?

"Met mijn beroepsbiografie alles: ik heb drie jaar in de biologisch-dynamische land- en tuinbouw gewerkt. Daarnaast heb ik na mijn gymnasiumopleiding Nederlands en Onderwijskunde gestudeerd en heb ik ook nog 1,5 jaar het priesterseminarie in Stutgart gedaan. Ik ben 20 jaar leraar geweest aan de Rudolf Steinerschool in Haarlem en van daaruit heb ik twee jaar een zaterdagopleiding Koördirectie gedaan; daar kon ik de musici op school mee ondersteunen. Daarna heb ik 10 jaar aan de begeleidingsdienst voor Vrijescholen gewerkt als begeleider en interim-manager voor Vrijescholen en de laatste vijf jaar ook als directeur van de begeleidingsdienst. Ik heb uitvoerig ervaren wat menskunde in de pedagogiek kan doen. Hier kan ik biologisch-dynamische land- en tuinbouw combineren met menskunde en pedagogiek. En ik hou ook nog van managen". ◀

De Vijfsprong in Vorden bestaat uit de zorginstelling (stichting Urtica), de commanditaire Vennootschap 'De Vijfsprong' (het agrarisch bedrijf) en de Trading 'De Vijfsprong' (de winkel). Uitgangspunt voor de zorg- en hulpverlening is de overtuiging dat een gezond leef- en werkklimaat genezend werkt. Het zwaartepunt van de hulpverlening ligt in het aanbieden van een omgeving waarin het gezonde overheerst en waarin mensen worden aangesproken in hun kracht. Op Urtica De Vijfsprong wordt hierom zinvol werk gecombineerd met een rijk sociaal en cultureel leven. Het samen leven en werken staat hierbij voorop. Het boerenbedrijf is de spil en de antroposofie is de inspiratiebron. Het genezingsproces wordt tevens ondersteund door therapeutische begeleiding. Zie: www.urticadevijfsprong.nl

Nieuwe Vereniging Antroposofische Zorgverleners

De Algemene Vergadering van de Federatie Antroposofische Gezondheidszorg (FAG) en het Algemeen Bestuur van het Heilpedagogisch Verbond (HPV) hebben in hun respectievelijke vergaderingen op 7 en 9 juni besloten tot de oprichting van een nieuwe vereniging met als voorlopige werknaam 'Vereniging Antroposofische Zorgverleners' per 1 januari 2007. Het voorstel is dat de nieuwe Vereniging start per 1 januari 2007, en dat de huidige rechtspersonen FAG en HPV zo spoedig mogelijk daarna worden opgeheven.

De oprichtingscommissie werd ondersteund door Merlijn Trouw, adviseur bij Van de Bunt - adviseurs voor organisatie en beleid te Amsterdam.

In de inleiding van het oprichtingsplan, waaraan een jaar gewerkt is, staat:

"Dit oprichtingsplan beschrijft de doelstellingen en structuur van de op te richten Vereniging Antroposofische Zorgverleners (VAZ). Deze nieuwe vereniging ontstaat door een fusie tussen de Federatie Antroposofische Gezondheidszorg (FAG) en het Heilpedagogisch Verbond (HPV). De aanleiding hier toe is tweeledig. De institutionele zorgaanbieders in de antroposofische gezondheidszorg werken steeds meer met elkaar samen over de sectorgrenzen van verstandelijke gehandicaptenzorg (heilpedagogie en sociaaltherapie), ouderenzorg, psychiatrie en verslavingszorg heen. Dit vormde de aanleiding tot gesprekken over samenwerking tussen de bovengenoemde sectoren en een proces van heroriëntatie op de doelstellingen en functies van het HPV als vereniging voor de heilpedagogie en sociaaltherapie. Tegelijkertijd bevond de FAG zich in een transformatieproces naar een 'FAG-nieuwe stijl', dat zich richtte op het scheppen van nieuwe verhoudingen met de verschillende lidorganisaties. De besturen van FAG en HPV besloten tot een gemeenschappelijke heroriëntatie met het oog op het scheppen van een duurzame nieuwe constellatie ten behoeve van de antroposofische gezondheidszorg. Nadat beide besturen zich uitgesproken hadden voor het oprichten van een nieuwe vereniging voor zorgverleners in de antroposofische gezondheidszorg, werd een oprichtingscommissie ingesteld die dit oprichtingsplan heeft opgesteld. Na besluitvorming door de ledenvergaderingen van de FAG en het HPV, kan vervolgens de nieuwe Vereniging Antroposofische Zorgverleners (VAZ) worden opgericht. De samenwerking met de overige partijen in de antroposofische gezondheidszorg die momenteel lid zijn van de FAG - geneesmiddelenproducenten, patiënten- en cliëntenorganisaties, onderzoeks- en opleidingsinstellingen en de Medische Sectie van de Antroposofische Vereniging - wordt nader ingevuld in een met hen vorm te geven Platform Antroposofische Gezondheidszorg."

Het oprichtingsplan voorziet in een bestuur, een ledenraad en drie sectoren: de institutionele zorgverleners (antroposofische gehandicaptenzorg, psychiatrie, verpleeghuis- en ouderenzorg), de therapeutica of gezondheidscentra en de beroepsverenigingen, die elk hun deelnemers aan de ledenraad afvaardigen. De rechten en plichten van HPV en FAG zullen in de nieuwe vereniging overgaan, er zal een nieuw bureau worden ingericht.

Na de besluitvorming bij HPV en FAG heeft de commissie die belast was met het voorbereiden van deze herstructurering zich omgevormd tot oprichtingsbestuur, waarin zitting hebben: als voorzitter Gerard Besten (huidige HPV-voorzitter), Bert van Barneveld (bestuur Stichting Antroposofische Ouderenzorg), Huib van den Doel (huidige FAG-voorzitter), Pieter Meester (huidige FAG-penningmeester, Marinus van der Meulen (Dagelijks Bestuur HPV), Madeleen Winkler (bestuur FAG). Dit oprichtingsbestuur zal niet het bestuur zijn van de nieuwe vereniging voor de eerste periode, maar het verdwijnt zodra de ledenraad is geïnstalleerd en deze een bestuur heeft kunnen benoemen. De mogelijkheid is aanwezig dat leden van het oprichtingsbestuur door de ledenraad gekozen worden als bestuurslid van de nieuwe vereniging.

In de najaarsvergaderingen van FAG en HPV zal over de concept statuten besloten worden.

Voor geïnteresseerden is het Oprichtingsplan Vereniging Antroposofische Zorgverleners en het eerste Bulletin Herstructurering bij het HPV-bureau verkrijgbaar.

Rectificatie Verbinding 100, juni 2006

In het artikel met Herman van Kampen en Martin Niemeijer in de Verbinding van juni jl. zijn abusievelijk onderstaande fouten geslopen:

De namen en onderschriften bij de foto's van Martin Niemeijer en Herman van Kampen zijn verwisseld. Bijgaand de juiste foto's en onderschriften:

Martin Niemeijer: door de poli-ambulante zorg kunnen kinderen thuis blijven wonen

Herman van Kampen: wij hebben een reguliere en een antroposofische post-academische opleiding voor gedragswetenschappers

In het kader onderaan pagina 1 staat, dat het symposium zal plaatsvinden in de Rafaelzaal op Stenia op 26 september. De locatie is inmiddels veranderd en de datum was fout. Dit moet zijn: **Dit symposium zal plaatsvinden in de jubileumtent op locatie Veldheim in Zeist op woensdag 27 september 2006**

Stichting Bronlaak-Heimdal biedt zorg- en dienstverlening vanuit de antroposofie aan kinderen, jongeren en volwassenen met een ontwikkelingsstoornis.

De kind- en jeugdzorg van Bronlaak-Heimdal bevindt zich met name in Zuidoost Brabant. Hiertoe behoren een kinderdagcentrum, 2 huizen voor kort verblijf/logeren, ambulante ondersteuning en een woonvoorziening voor kinderen. Aansluitend bij de toenemende vraag is de sector Kind- en jeugdzorg sterk in ontwikkeling. Zo zijn er onder meer plannen om in samenwerking met een andere zorgaanbieder een polikliniek voor kinder- en jeugdpsychiatrie en VG-jeugd te ontwikkelen in het nieuwe kinderdienstencentrum.

Het huidige kinderdagcentrum Heimdal in Waalre verhuist in september naar de nieuwbouw van het kinderdienstencentrum aan de Sterrenlaan in Eindhoven. Hierin komen zowel het kinderdagcentrum als de ambulante ondersteuning van de afdeling ambulante dienstverlening. Dit dienstencentrum zal zich de komende jaren ontwikkelen tot een multifunctioneel expertisecentrum voor kind en gezin. Voor het kinderdienstencentrum zoeken wij een:

Locatiemanager Kinderdienstencentrum, 32 uur, (vacaturenummer 19) die met creativiteit en doorzettingsvermogen de uitdaging aandurft om het nieuwe kinderdienstencentrum neer te zetten

Taken

De locatiemanager Kinderdienstencentrum:

- is integraal verantwoordelijk voor de zorg- en dienstverlening van het kinderdagcentrum;
- geeft leiding aan de teams van het kinderdagcentrum en de ondersteunende functies binnen het centrum en ontvangt leiding van de sectormanager;
- verzorgt de afstemming van de inzet van inhoudelijk deskundigen (orthopedagoog, therapeuten etc);
- geeft leiding aan de geplande organisatieverandering binnen het kinderdagcentrum;
- vormt samen met de sectormanager en de manager ambulante dienstverlening het Managementteam van sector Kind- en jeugdzorg;
- voert binnen de vastgestelde kaders een adequaat zorg-, personeels-, kwaliteits- en financieel beleid;
- levert een bijdrage aan het ontwikkelen en realiseren van heilpädagogische expertise, de ontwikkeling van de aangeboden zorg in de richting van externe en interne zorgvragen en ontwikkelt mede het beleid in deze sector.
- functioneert binnen samenwerkingsverbanden en creëert en onderhoudt netwerken.

Wij vragen iemand

- met een relevante HBO opleiding richting zorg en management met daarbij ruime kennis van de kind- en jeugdzorg; als pré geldt ervaring in het werken binnen de antroposofisch geïnspireerde zorg;
- met kennis van en ervaring met coachend leidinggeven die de motivatie en competenties van medewerkers stimuleert;
- met kennis van en ervaring met organisatie-, personeels-, financieel- en kwaliteitsbeleid;
- in staat is om beleid te vertalen naar de praktijk en om werkprocessen op efficiënte en klantgerichte wijze te organiseren;
- in staat is veranderingsprocessen en professionaliseringslagen op inspirerende en innoverende wijze te managen;
- in het bezit is van een auto.

Wij bieden

- Een uitdagende functie in een dynamische spirituele werkomgeving waar de ontwikkeling van zorgvragers en medewerkers centraal staan.

Arbeidsvoorwaarden

Arbeidsvoorwaarden zijn conform CAO Gehandicaptenzorg. Het salaris varieert afhankelijk van ervaring van € 2122, tot maximaal € 2850,- conform op dit moment FWG functiegroep 50. De functie zal binnenkort opnieuw ingedeeld worden. Verder bieden we u een uitstekende ziektekostenregeling (IZZ), spaarregeling en pensioenvoorziening (PGGM), goede opleidingsfaciliteiten en kinderopvang. U wordt aangesteld voor de duur van één jaar. Bij gebleken geschiktheid zal de aanstelling worden omgezet in een dienstverband voor onbepaalde tijd.

Informatie en solliciteren

De gesprekken zijn gepland op 6 en 7 juli 2006. Voor informatie over de functie kunt u op werkdagen tussen 9.00 en 11.00 uur contact opnemen met Mieke van Poppel, manager ambulante dienstverlening, telefoonnummer 06-48138844. Algemene informatie over onze organisatie vindt u op www.bronlaak.nl en www.heimdal.nl. Schriftelijke sollicitaties met curriculum vitae en onder vermelding van vacaturenummer kunt u vóór 3 juli 2006 richten aan Stichting Bronlaak-Heimdal, t.a.v. Mieke van den Oetelaar Gemertseweg 36, 5841 CE Oplou of mailen naar solliciteren@bronlaak.nl. Voor deze vacature wordt intern en extern geworven.

Middelbare Rudolf Steinerschool Vlaanderen,
Vestiging Berchem, de Es

Middelbare Rudolf Steinerschool Vlaanderen vestiging Berchem, De Es werft aan met ingang van 1/9/2006

PEDAGOGISCH GEVOLMACHTIGDE

Wij zijn op zoek naar een ervaren leraar in de Steinerpedagogie die zich wenst te verdiepen in de wetgeving van het onderwijs. Hij/zij staat er voor in dat deze regelgeving wordt nageleefd in de vestiging.

Op de Raad van Beheer van MSV werd de functiebeschrijving van pedagogisch gevolmachtigde vastgelegd evenals de functiebeschrijving van ervaren leraar. U kan deze documenten opvragen op het secretariaat van de school.

De "pedagogisch gevolmachtigde":

- is lid van de raad van bestuur van MSV en als zodanig als bestuurder mee verantwoordelijk voor de instelling als geheel ,
- is een van de 2 of 3 MSV-bestuurders aangeduid door zijn vestiging (lokale Inrichtende Macht),
- neemt deel aan het lokaal bestuur van de vestiging ,
- is bestuurlijk verantwoordelijk voor de pedagogische materies.

Het takenpakket van pedagogisch gevolmachtigde wordt uitgebreid tot een fulltime opdracht onder begeleiding van het bestuur. Hij/zij zal de taak van personeelsmandataris opnemen in de vestiging, evenals het bijwonen van de vergadering van het bestuur zodat er een goede doorstroming kan bestaan tussen bestuur en pedagogisch college.

Geïnteresseerde kandidaten kunnen vóór 15 juli hun brief met CV opsturen t.a.v. Personeelsgroep Diksmuidelaan 227 te 2600 Berchem Tel. 03/281.19.65 e-mail: info@de-es.be

• **Bridging Research, Policy and Practice, August 2-5, University of Maastricht,**

The 2nd International Congress of IASSID (International Association of the Scientific Study of Intellectual Disabilities). The IASSID promotes worldwide research and exchange on intellectual disabilities. More information: <http://www.unimaas.nl/congresbureau/e-iassid2006/general.htm>

• **Een acceptabele dood, de richtlijn palliatieve sedatie toegelicht,**

7 september in Antropia te Driebergen. Congres georganiseerd door Medilex. Informatie www.medilex.nl

• **Intensieve Thuiszorg verstandelijk beperkt kind en/of ouder, training**

op 12 en 26 september en 10 oktober in het midden van het land. Organisatie Inter, Informatie telefoon (058) 299 82 67

• **Begeleid zelfstandig wonen, training**

op 14 en 28 september en 12 oktober in het midden van het land. Organisatie Inter, informatie (058) 299 82 67

• **Nationaal Congres Gezondheidszorg,**

21 en 22 september in Hotel Okura te Amsterdam. Organisatie European Business Studies, informatie www.gezondheidszorg.nl

• **"Licht op het Grensvlak", werkzame inzichten voor een integrale behandeling van kinderen en jeugdigen,**

27 september in de jubileumtent op locatie Veldheim te Zeist. Jubileumsymposium ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van Zonnehuizen Veldheim Stenia. Informatie www.zonnehuizen.nl, telefoon (030) 694 53 00

• **Vroegbehandeling en Speciaal onderwijs van kinderen tot 8 jaar. Een uitdaging in een Veranderende Maatschappij,**

28 en 29 september in Congrescentrum Papendal. Organisatie BOSK, informatie www.bosk.nl

• **Kleinschalig wonen in de ouderenzorg,**

13 oktober 2006 in De Reehorst te Ede. Congres georganiseerd door Elsevier Gezondheidszorg. Informatie en aanmelding bij Elsevier Gezondheidszorg, telefoon (0346) 57 73 22 of per mail egz-evenementen@reedbusiness.nl.

• **Vooraankondiging Studiedag fysiotherapeuten,**

28 oktober in Camphillgemeenschap Christophorus te Bosch en Duin. Nadere informatie volgt na de zomervakantie

▲ **Zonnehuizen kind en jeugd**

Zonnehuizen heeft haar naam, logo en huisstijl veranderd.

Om het geheel te benadrukken is er een nieuw magazine uitgegeven met de naam ZON.

Zonnehuizen heet nu: Zonnehuizen

kind en jeugd (voorheen

Zonnehuizen Veldheim Stenia).

Centraal in de nieuwe huisstijl staat

het zonsymbool. "De zon kun je

zien als teken van kracht, energie,

liefde en geloof in het positieve." zo

schrijft Frans Broekhuizen, voorzitter

Raad van Bestuur. Er worden in het

logo verschillende zonnnetjes

gebruikt als afspiegeling van de

groep individuen binnen

Zonnehuizen, of het nu medewerkers zijn of kinderen.

Opvallend is dat al deze zonnen de dynamiek van de punt-cirkel

meditatie herkenbaar uitstralen; de centrale meditatie in de heil-

pedagogie.

Het nieuwe magazine zit er goed uit en omvat kleurrijke en zeer

leesbare artikelen als het gebruik van citroensokken en kamille

buikkompressen, EMDR traumaverwerking, een dagboek uit de

Azariaschool, een reportage over de keuken en een interview

met Frans Broekhuizen.

Het verschijnt 4 x per jaar. Zie: www.zonnehuizen.nl

Excuses van de redactie

De foto die bij het artikelje over

Stichting JOTS in Suriname is

geplaatst heeft ten onrechte de

suggestie gewekt als zou deze

foto betrekking hebben op kans-

arme kinderen in Suriname. Niets

is minder waar: de foto was

bedoeld als voorbeeld van geluk-

kige kinderen in Suriname. Zij gaan

allemaal naar school en

doen daar veel moeite voor. De

redactie kent de familie persoon-

lijk: goed opgeleide en in het

maatschappelijke leven actief

functionerende mensen.

PUBLICATIES

FILM Het werkt niet vanzelf

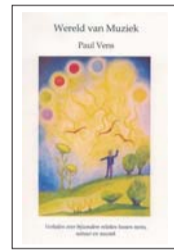
Te bestellen bij Centrum voor Consultatie en Expertise, Veldhoven, telefoon (040) 253 94 78 of www.tijdcode.nl

De film gaat over drie mannen met een verstandelijke beperking en een autisme spectrumstoornis. Vanuit een vastgelopen situatie zijn ze er samen met familie en deskundigen in geslaagd om hun leven weer op de rit te krijgen. Op geheel eigen wijze en door gebruik te maken van hun talenten, hebben zij uiteindelijk werk gevonden dat hen op het lijf is geschreven. De film brengt in beeld op welke manier dit is gebeurd. De praktijkvoorbeelden van werkplekken voor cliënten met een verstandelijke beperking en een autisme spectrumstoornis onderstrepen het belang van volwaardig werk; het biedt ontplooiingskansen voor cliënten en mensen voelen zich er goed bij.

"Wereld van Muziek" van kunstenaar Paul Vens

Het boekje kost € 8,50 incl. porto via www.paulvens.nl.

Paul Vens (1956) uit Oploo maakte als muzikant zo'n twaalf muziekalbums, waarvan sommige in vele landen uitgegeven zijn. Nu heeft hij zijn derde boek geschreven: "Wereld van Muziek". Mooie, oprechte verhalen die ogenschijnlijk niet allemaal direct met muziek te maken hebben, maar naar mate je verder in het boekje komt wordt duidelijk op welke wijze Paul natuur, muziek en mensen ervaart. Beschrijvingen van intense belevissen van pure natuur, tijdens een wandeling, tijdens zijn werk op de Bronlaak Zorgboerderij. Een ontdekkingsreis naar de betekenis van klank in de wereld. Het besef klinkt door dat muziek, trilling, de drijvende kracht is in de natuur, in het leven zelf.

Een weerbaar kind

De brochure (€ 4,50) is te bestellen bij de FvO, telefoon (030) 236 37 67 of via www.fvo.nl

Seksualiteit. Alle ouders met opgroeiende kinderen krijgen ermee te maken. Ook ouders van kinderen met een verstandelijke handicap. Voor deze ouders is omgaan met de seksualiteitsbeleving van hun kind met een verstandelijke beperking niet altijd even gemakkelijk of vanzelfsprekend. Alle kinderen zijn kwetsbaar, maar gehandicapte kinderen nog meer. Hoe kun je een kind weerbaar maken? De brochure is een handreiking voor ouders van een kind met een verstandelijke handicap over seksualiteit en weerbaarheid. De brochure geeft concrete tips, aandachtspunten en verwijzingen om er een eigen mening over te vormen. Ouders kunnen kiezen voor wat het beste bij hen en hun kind past.

Een gelukt leven

Internationale conferentie voor heilpedagogen en sociaaltherapeuten 6 - 10 oktober 2006 Goetheanum, Dornach, CH

Een gelukt leven

Biografische dimensies in de heilpedagogie en sociaaltherapie
Beroepscompetenties- Beroepsbiografie - Lerende Gemeenschap

Van vrijdag 6 oktober 17.00 tot en met dinsdag 10 oktober 2006 12.45 zal in het Goetheanum, Dornach, CH, de tweejaarlijkse internationale conferentie voor medewerkers in de heilpedagogie en sociaaltherapie worden gehouden. De conferentie, waar plaats is voor 1000 deelnemers uit praktisch alle landen ter wereld, heeft als titel: 'een gelukt leven'.

Iedere levensperiode heeft zijn eigen waardigheid, schoonheid en eigen uitdagingen en problemen. Op school, in de peuterspeelzaal, in leefgemeenschappen of sociaaltherapeutische werkplaatsen: onze betrokkenheid geldt altijd de biografieën van mensen. Ook als medewerker verwelkomen we door ons beroep een essentieel stuk van ons eigen leven en we verwachten dat we daarmee tot ons recht komen in het leven. Niemand volgt zijn biografie alleen, maar altijd samen met anderen, in het sociale leven en in een werkgemeenschap die zelf ook in ontwikkeling is. Interessante en spannende opgaven in een fundamenteel menselijke omgeving!

Met inleidingen over thema's als 'biografische aspecten van de volwassenheid' (Johannes Denger), 'samenwerken en leren uit lotgevallen' (Coen van Houten), 'beroepsbiografie en leren-de gemeenschap' (Rüdiger Grimm), 'biografie in het licht van reïncarnatie en karma' (Michaela Glöckler), de keuze uit 46 werkgroepen ('smorgens en 'smiddags) en aantrekkelijke kunstzinnige presentaties ('out of the blue' Théâtre Mimo Magique) belooft het een interessante conferentie te worden.

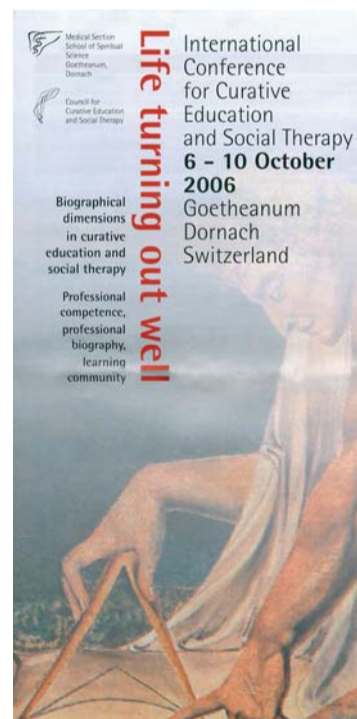
Er wordt in het Nederlands vertaald.

Conferentieprijs: CHF 310,- (ca. € 195,-) voor studenten en ouderen CHF 220,- (ca. € 139,-)

Maaltijden: 4 avond- en 3 middagmaaltijden samen voor CHF 105,- (ca. € 63,-)

Logies kan via het aanmeldbureau geregeld worden.

Het aanmeldingsformulier met programma - in Duits of Engels - is verkrijgbaar bij je instelling, bij het Heilpedagogisch Verbond of te downloaden via www.khsdornach.org

OPLEIDINGSNIEUWS

Het Algemeen Bestuur van het Heilpedagogisch Verbond heeft besloten tot oprichting van een stichting die de Mbo-beroepsopleidingen en de bij- en nascholing gaat verzorgen.

In het najaar van 2005 is een projectgroep aan het werk gegaan om te onderzoeken hoe het pregnant wordende probleem van de afnemende instroom van leerlingen van de beroepsopleidingen bij een aantal van de huidige vier opleidingsplaatsen voor een Beroepsbegeleidende leerweg (BBL) SPW-3: Michaelshoeve /Overkempe, Bronlaak/Heimdal, stichting Orion en de Raphaël-stichting het hoofd kan worden geboden. Als er geen actie wordt ondernomen, bestaat het risico dat er over een paar jaar geen opleiding meer is! Het aantal leerlingen voor de doorstroomopleiding SPW-4 blijft daarentegen constant. Daarbij speelt ook dat vanaf 2008 de opleidingsstructuur zal veranderen naar Competentie gericht Onderwijs (CGO). Bij dit CGO richt het onderwijs zich op de beroepscompetenties zoals het veld heeft vastgesteld.

Competenties kunnen op verschillende wijzen worden behaald, hetgeen de leerling bijhoudt in zijn portfolio, waar ook de evc's (eerder verworven competenties) in zijn opgenomen. De begeleiding die de leerling hierbij krijgt wordt bijgehouden door en eventueel gestuurd vanuit een zgn. loopbaanbegeleidingcentrum, een belangrijke nieuwe functie van het opleidingscentrum. CGO is vraaggericht, waarbij de loopbaan van de leerling centraal staat.

Het Heilpedagogisch Verbond is in de stellige overtuiging dat vorming, opleiding en onderzoek gericht en geïnspireerd door antroposofie ondersteunend zijn voor de identiteit en methodiek van haar lidinstellingen en dus onderdeel moet zijn van het (personeels)beleid. Niet alleen om de professionaliteit vanuit de heilpedagogie en sociaaltherapie te waarborgen, maar ook om de methodiek verder in ontwikkeling te brengen.

De stichting gaat de opleidingsactiviteiten centraal bundelen, maar zo mogelijk decentraal uitvoeren. Daarnaast wordt de nieuwe structuur die nodig is voor het Competentiegericht Onderwijs ontwikkeld.

Start middenmanagementopleiding "De Evenwichtskunstenaar" uitgesteld

In het juninummer van de Verbinding berichtten we dat in september een nieuwe jaargang zou starten van de middenmanagementopleiding "De Evenwichtskunstenaar".

De afgelopen eerste jaargang had ook de functie van een pilot-project. En, hoewel we heel tevreden zijn over de resultaten, leverde de evaluatie met de deelnemers en een aantal van hun leidinggevenden ons veel materiaal op om de vorm en de inhoud van deze opleiding nog eens onder de loep te nemen en verder aan te scherpen. Daarvoor is echter meer tijd nodig. Daarom hebben we besloten de start van een nieuwe jaargang uit te stellen naar januari 2007. Bent u geïnteresseerd? Neem contact op met Kees van Langen: telefoon (030) 691 24 28 of kvlangen@wanadoo.nl

Afsluiting Voortgezette Opleiding voor Therapeutische Begeleiding

De cursisleiding en de cursisten van de Voortgezette Opleiding voor Therapeutische Begeleiding, nodigen u van harte uit bij de diploma-uitreiking en de feestelijke afsluiting van de opleiding 2004-2006 op: donderdag 28 september 2006 van 13.30 - 15.30 uur in de Rafaëlzaal van Zonnehuizen Kind en Jeugd locatie Stenia, Utrechtseweg 69 te Zeist.

De Voortgezette Opleiding duurt 2 jaar en wordt in maandelijks blokken van 3 dagen gegeven. De doelstelling is: het ontwikkelen en versterken van de eigen gezondmakende krachten en de persoonlijke professionaliteit voor een verantwoordelijke functie in de antroposofisch geïnspireerde zorg, ondersteuning en behandeling van kinderen en volwassenen met een ontwikkelingsstoornis. In de opleiding zijn themagerichte blokken, kunstzinnig werken, supervisie en sociaal-organisatorische competenties belangrijke onderdelen. De opleiding wordt afgesloten met een diploma dat is ondertekend door dr. Michaela Glöckler namens de Medische Sectie van de Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap te Dornach, Zwitserland.

11e jaargang, nummer 101, juli/augustus 2006

De Verbinding, maandblad voor heilpedagogie en sociaaltherapie, wordt uitgegeven door het Heilpedagogisch Verbond en verschijnt 11x per jaar. De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden mededelingen te redigeren. De inhoud van de rubrieken "Oproepen", "Ingezonden" valt buiten de verantwoordelijkheid van de redactie. Voor Columns - uitsluitend op verzoek van de redactie - geldt hetzelfde. De redactie besluit over wel of niet plaatsen.

Inleveren kopij voor volgende Verbinding vóór 21 augustus 2006
Verschijningsdatum volgende Verbinding 8 september 2006

Samenstelling: Bernard Heldt en Ageeth Koning
Eindredactie: Ageeth Koning, e-mail: verbinding@heilpedagogie.nl
Hoofdredacteur: Bernard Heldt
Ontwerp Productie: www.burolagan.nl
Cartoon: Roel Groeneveld

Redactieadres:

Secretariaat Heilpedagogisch Verbond Postbus 560 3700 AN Zeist
Tel: (030) 694 55 40 Fax (030) 694 55 90
E-mail verbinding@heilpedagogie.nl
Website www.heilpedagogie.nl